

Тенденції розвитку сучасної хореографії: матеріали II Міжнародної наук. – практичного семінару. Луганськ, 27-28 листопада 2010 р. – Луганськ: Видавництво ЛДІМК, 2010. – С. 95-98

УДК 792.8:37.036

Г. А. Стародубець,

м. Херсон

ЄДНІСТЬ ПСИХОЛОГІЧНОГО ТА СЦЕНІЧНОГО ПРОСТОРУ як ПЕРЕДУМОВА ТВОРЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ОБРАЗУ

У мистецтві поняття простору дуже широко використовується і є одним з найважливіших аспектів підготовки викладачів мистецьких дисциплін. Недарма у своєму русі, у часі та просторі культури, мистецькі жанри завжди утворюють певні системи з тим, щоб виявити єдиний простір свідомості й залучити до нього кожен творчу особистість, бо цей єдиний простір свідомості, разом з потенціалом творчості, поширюється й на автора окремого твору або артефакту, і на того, до кого дійшов цей артефакт. Мистецтво завжди зберігає в собі причетність до акту творення світу кожної творчої особистості [3, с. 5].

Психологічний простір з точки зору психології - життєвий простір, тобто для творця це його оточення, його психологічний стан під час створення того чи іншого витвору мистецтва. Якщо ми говоримо про психологічний простір у сфері мистецтва, то ми перш за все повинні розуміти, що для мистецтва психологічний простір виявляється в якості художнього простору, бо художній простір є інтегральною характеристикою витвору мистецтва, сукупність тих його властивостей, які додають йому внутрішньої єдності й завершеності і кінець кінцем наділяють його характером естетичного явища. Саме у витворах мистецтва художній простір відображає психологічний стан митця, тобто ми бачимо, що психологічний і художній простір дуже міцно взаємопов'язані між собою і є невід'ємними один від іншого.

Вирішенням цієї проблеми займалися чимало науковців, драматургів та філософів, таких як П. О. Флоренський, М. Мерло-Понті, І. М. Нікітіна, М. Гайдеггер, Б. В. Раушенбах, К. С. Станіславський, О. Шпенглер та інші

Художній простір, як затверджує Шпенглер, виражає в мистецтві її відчуття простору, які пронизують усю культуру і лежать в її основі. В результаті поняття художнього простору виявляється універсальним і найбільш важливим поняттям філософії мистецтва.

Простір мистецтва (художній простір) підпорядкований символ"н простору культури, що перш за все відчувається, але не промовляється й не знаходить виразу в поняттях. Разом з тим художній простір привносим, у витвори мистецтва метафізичний елемент: «Безпросторове мистецтво не філософічне» [3, с. 17].

Одна з найбільш своєрідних, детально розроблених концепти художнього простору належить П. О. Флоренському [5, с. 7].

Отже, психологічний простір - це життєвий простір, який у мистецтві виражається через витвори мистецтва, що відображають внутрішній стан творця та його особистий простір.

Цей простір ми визначаємо як культурний. Він має не тільки зовнішні контури, а й розташовується в духовному світі соціуму ні особистості, також має власну специфіку, особливу конфігурацію її архітектоніку, засоби трансляції та динаміку змін. Отже, культурний простір - це поле (за аналогією з фізичними полями), яке породжується взаємодією та впливом цінностей культури та їхніх системи [4, с. 37].

Сценічний простір є складовою психологічного простору. Він заповнюється безпосередньо самим дійством танцю, тобто: виконавством, музикою, танцювальною лексикою, світлом, костюмом. Сценічний простір характеризується набором особливих ігрових вимірів: специфічною прохідністю (переміщення всередині нього можуть бути неправдоподібно швидкі), особливою гнучкістю кордонів (від заданої задумом постановники конфронтації зали для глядачів і виконавців - до повної ліквідації її спектаклі «четвертої стіни»), у ньому виправдані будь-які трансформації діючих осіб. Незважаючи на ілюзорний характер, сценічний простір розрахований на те, щоб для театральної аудиторії бути відзначеним чітко видимим характером. Останній реалізується через тілесність виконавця, матеріальну систему знаків-кодів, за допомогою якої

театральній інформації транслюється в залу для глядачів, нарешті — межами сценічного простору.

Аналізуючи вищесказане, можна зазначити, що під час безпосереднього виконання хореографічної постановки психологічний простір та сценічний співпадають і ототожнюються.

Танець - спонтанна трансформація внутрішнього світу в русі, у процесі якої збуджується творчий потенціал до зміни старого способу життя. Історичні дані говорять, що танець здавна був невід'ємною частиною культури будь-якої цивілізації. Танець як рухи тіла, індивідуальні для кожної людини. Вони характеризують її, підкреслюють індивідуальні риси. Рухи тіла поєднують зовнішній світ людини і служать містком між нею та її сутністю. Водночас танець - це мистецтво, що стимулює життєві сили, відновлює енергію, пробуджує творчість і здатність імпровізувати. По суті, будь-яка діяльність людини - це танець або своєрідна імпровізація [1, с. 67].

Специфіка просторово-образного мислення визначає такі характеристики художнього образу. Це метафора й порівняння як альтернативні, дещо алогічні способи його утворення. Загальною ознакою образу автори визначають його багатозначність, а характеристикою сприйняття - системність та багатомірність. Хоча зазначені характеристики подані відповідно до образу сприйняття, але вони цілком притаманні й загальному поняттю художнього образу. Метафоричність є спільною характеристикою мислення художника та образу в мистецтві. Створені образи завжди мають емоційне специфічне узагальнення нелогічного характеру, що забезпечує практичну ефективність образу. Витоком емоційності в мистецтві є особистісний характер його образів. Більшість дослідників визначають емоційність провідною ознакою художнього образу. Здатність до формування образів у свідомості є специфічною ознакою творчої уяви художника. Саме вона визначає вищий рівень ієрархії художньо-творчих здібностей - художню обдарованість. Художній образ - це чуттєвий образ, що виражає собою переживання, емоції, оцінки, художні ідеї. Образ повинен адекватно виражати внутрішній, духовний зміст твору [2, с. 35].

Хореографія сформулювала цілу систему специфічних засобів і прийомів, свою художньо виразну мову, за допомогою чого створюється хореографічний образ, який виникає з музично-ритмічних рухів. Основу хореографічного образу складає рух, що безпосередньо пов'язаний з ритмом. Дуже велике значення для виконавця має простір, який його оточує, адже виконавець повинен займати весь простір, відповідно до ЙОЯ образу.

Хореографічний образ - цілісне вираження «я» в танці, відчуття її думки, людського характеру. Образний танець змістовний, емоційний наповнений внутрішнім сенсом. Він завжди говорить про людину, її народ, про країну, про час. Створити хореографічний образ означає змалювати в танці дію або характер, втілити на основі правдивого внутрішнього відчуття певну ідею. Танець, позбавлений образності, зводиться до голої техніки, до безглузвих комбінацій рухів.

Під час хореографічного дійства глядач сприймає не окремо сценічний чи психологічний простір, а узагальнене його втілення художньо-хореографічний образ, що включає в себе як психологічну, так і сценічну складову (виконавська майстерність).

Виходячи з вищесказаного, можна зробити висновок, що ЄДНІСТЬ психологічного та сценічного простору забезпечує цілісність художньої образу хореографічного твору. Таким чином, створення художньої п образу передбачає:

- психологічний простір;
- сценічний простір;
- лексичний матеріал;
- виконавську майстерність;
- оформлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арт-терапія в роботі практичного психолога: Використання арт-технологій в освіті / О. Вознесенська, Л. Мова. - К.: Шк. світ, 2007. 120 с.

2. Красовская В. М. Русский балетный театр начала XX века : в ч. / В. М. Красовская. - Л.: Искусство, 1972. - Ч. 2 : Танцовщики. - 456 с.
3. Никитина И. Н. Пространство мира и пространство искусства / И. Н. Никитина. - М.: Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2001. - 190 с.
4. Слепухов Г. Н. Художественное пространство и время как объект философско-эстетического анализа / Г. Н. Слепухов. - М.: Изд-во МГУ, 1979.-167 с.
5. Флоренский П. А. Анализ пространственности и времени в художественно-изобразительном произведении / П. А. Флоренский. - М. : Аксиома, 1997. - 345 с.